

Asia: VN/8868/2019

Lausuntopyyntö: Uusimaa-PKS-Helsinki sote-erillisselvityksen loppuraportti

Lausunnonantajan lausunto

1. Ottaako raportissa esitetty malli riittävässä määrin huomioon alueen erityispiirteet sosiaali- ja terveydenhuollossa?

kyllä pääosin [Tilanteessa, jossa valtakunnallinen sote-ratkaisu pohjautuu hallitusohjelman mukaisesti sote-järjestämistä vastuun siirtoon kuntia suuremmille itsehallinnollisille alueille, on Uudellemaalle esitetty viiden alueen malli sellainen, että se ottaa huomioon Uudenmaan maakunnan sekä kuntien ja kaupunkien erityispiirteet. Erillisselvitystä koskevassa selvityksessä ei oteta kantaa muodostuvien itsehallintoalueiden ja kuntien työnjakoa koskeviin sopimismahdollisuuksiin. Itsehallintoalueiden mahdollisuus arvioida ja sopia kuntien kanssa joidenkin sote-tehtävien järjestämistä vastuun siirrosta kunnille, parantaisi erityispiirteiden huomioon otamisen mahdollisuuksia myös Uudenmaan erillisselvityksen sisällä]

2. Ottaako raportissa esitetty malli riittävässä määrin huomioon alueen erityispiirteet pelastustoimessa?

kyllä [Pelastustoimen osalta ratkaisu noudattelee pääosin nykyistä aluejakoa. Pelastustoimen näkökulmasta on kuitenkin tärkeää, että uudistusta koskevassa lainsäädännössä mahdollistetaan alueiden välinen yhteistyö ja jonka kautta myöskään nykyistä Keski-Uudenmaan pelastuslaitosta ei tarvitse jakaa. Myös Uudellamaalla pelastuslaitoksille tulee turvata mahdollisuus toimia ensihoidon tuottajina, huolimatta HUS:n erityisasemasta ja tähän liittyvästä erikoissairaanhoidon ja ensihoidon järjestämistä koskevasta lainsäädännöstä.]

3. Mahdollistaako esitetty erillisselvitysmalli pääsyn tarpeenmukaisten ja riittävien sote-palvelujen piiriin paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?

kyllä [Arvioitaessa erillisselvitystä sote-palveluiden järjestämisen ja tuottamisen näkökulmasta, on yhden tai useamman itsehallintoalueen mallien teoreettisen vertailun sijaan olennaisempaa arvioida täyttääkö ehdotettu viiden alueen malli uudistukselle asetetut tavoitteet alueen erityispiirteet huomioon otamisen ja voidaanko sillä poistaa nykyisessä sote-järjestelmässä esiintyviä ongelmia. Näkemyksemme mukaan ehdotettu malli ottaa huomioon Uudenmaan maakunnan erityiset olosuhteet ja palvelutarpeet, joita ei samassa mittakaavassa ole muissa maakunnissa, ja tätä kautta

mahdollistaa tarpeenmukaisten ja riittävien sote-palveluiden turvaamisen. Ehdotetussa useamman järjestäjän mallissa uudistuksen toimeenpanoon liittyvät taloudelliset ja toiminnalliset (mm. palvelujen saatavuuden ja laadun, sekä asiakas- ja potilasturvallisuuden vaarantumiseen liittyvät) riskit ovat yhden alueellisen järjestäjän mallia merkittävästi paremmin hallittavissa.]

4. Mahdollistaako erillisratkaisu yhteen sovitettujen asiakaskohtaisten perustason sote-palvelukokonaisuuksien toteutumisen alueella paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?

kyllä pääosin [Uudistuksen tavoitteena oleva perustason palvelujen vahvistaminen tapahtuisi Uudellamaalla siten, että alueelle muodostettaisiin väestömäärältään riittävän vahvat järjestäjät, jotka olisivat myös palvelukokonaisuuksien näkökulmasta toiminnallisesti tarkoituksenmukaisia ja mahdollistaisivat perustason sosiaali- ja terveystalouden integraation. Myös perustason sote-palveluiden integrointi kuntien vastuulla oleviin muihin palveluiden olisi myös helpommin toteutettavissa ehdotetussa mallissa yhden alueellisen järjestäjän malliin verrattuna. Yhden suuren, koko Uudenmaan kokoisen maantieteellisesti laajan alueellisen järjestäjän, mallissa ilmeisenä riskinä on, että sosiaali- ja terveystaloudet etäännyisivät muista kunnan palveluista ja niitä koskevasta päätöksenteosta. Perustason sote-palveluiden ja niihin kiinteästi liittyvien kuntien tehtävien yhteensovittamista tukisi myös alueiden ja kuntien välinen sopimus pohjainen liikkumavara palveluiden järjestämistä ja tuottamista koskevassa työnjaossa. Palveluiden yhteensovittamista ei voida kuitenkaan varmistaa pelkästään hallinnollisilla ratkaisuilla ja rakenteilla. Jo nykytilassa toiminnallista integraatiota haittaavat monet, erityisesti potilas- ja asiakastietojen käsittelyä koskevan sektorilainsäädännön puutteet, joiden ratkaisemiseen tulisi kiinnittää huomiota, riippumatta sote-palveluiden järjestämisen ja tuottamisen hallinnollisista ratkaisuista.]

5. Mahdollistaako erillisratkaisu erikoistason palvelujen toteutumisen alueella paremmin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli?

ei kantaa [Erillisratkaisuun sisältyvä ehdotus, jossa HUS:n asema yhteisenä erikoistason palveluiden toteuttajana turvataan lailla, mahdollistaa erityistason palveluiden toteuttamisen alueella yhtä hyvin kuin yhden alueellisen järjestäjän malli.]

6. Mahdollistaako erillisratkaisu perus- ja erikoistason sosiaali- ja terveystalouden toiminnallisen integraation alueella?

kyllä [Toiminnallinen integraatio ei edellytä yhteistä hallintoa perustason ja erikoistason palveluista vastaaville organisaatioille. Sote-järjestäjien koon kasvaminen, toimijoiden lukumäärän merkittävä väheneminen, sekä ehdotukseen sisältyvät perustason ja erikoistason palveluiden yhteistyön ja työnjaon sopimisen välineet (mm. järjestämisuunnitelma) luovat edellytykset perustason ja erityistason palveluiden integraation vahvistamiselle ja myös parantamiselle verrattuna nykytilaan. Toiminnallisen integraation varmistamisen edellytyksenä on lisäksi, että erillisratkaisua koskevassa lainsäädännössä ei muodostu perustason ja erikoistason palveluiden välille esteitä asiakas- ja potilastietojen yhtenäiselle hallinnalle ja yhteisten tietojärjestelmäratkaisujen hyödyntämiselle.]

7. Esityksen mukaisesti erikoissairaanhoidon järjestämistä vastuu olisi yleisesti ja ensisijaisesti itsehallinnollisilla alueilla, HUSin järjestämistä vastuu lakiin perustuvaa ja järjestämistä sopimuksella sovittavaa vastuuta. Onko raportissa kuvattu ratkaisu mielestänne sote-palveluiden järjestämisen näkökulmasta sekä hallinnollisesti ja HUSin omistajaohjauksen näkökulmasta toteuttamiskelpoinen ja turvaako se sote-palveluiden järjestämisen alueella?

kyllä [Toimijoiden lukumäärän merkittävän vähenemisen kautta myös erikoissairaanhoidon ohjauksen mahdollisuudet paranevat suhteessa nykytilanteeseen. Erikoissairaanhoidon ensisijaisen

järjestämisvastuun antaminen itsehallinnollisille alueille ja HUS:n alueellisten ja valtakunnallisten erityistehtävien määrittely suoraan lailla varmistavat, että erikoissairaanhoidon ohjauksessa voidaan huomioida uudistukselle asetetut perustason palveluiden vahvistamista koskevat tavoitteet. Tähän pitää kuitenkin yhteistyötä ja työnjakoa koskevien työvälineiden ja tätä koskevan lainsäädännön jatkovalmistelussa kiinnittää huomiota.]

8. Turvaako erilliskorjaus sote-palvelujen järjestämiselle riittävän kantokykyiset alueet?

kyllä [Vaikka alueet ovat väestöpohjalla mitattuna eri kokoisia, ovat kaikki alueet riittävän kantokykyisiä vastaamaan sote-palveluiden järjestämisestä. Asiaa arvioitaessa tulee myös huomioida erikoissairaanhoidon yhteistyön turvaaminen koko alueella HUS:ia koskevan korjauksen kautta, sekä erilliskorjaukseen liittyvät omaisuusjärjestelyt.]

9. Turvaako erilliskorjaus asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien toteutumisen?

kyllä [Uudenmaan jakaminen viiteen itsehallintoalueeseen turvaa asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet itsehallinnollisen alueen toimintaan. Mikäli Uusimaa muodostaisi yhden itsehallintoalueen, päätöksenteko etääntyisi osasta alueen asukkaista liian kauas, ja osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet olisivat heikommat]

10. Toteutuuko demokratia erilliskorjauksessa perustuslain edellyttämällä tavalla? (ks raportin luku 3) Jos ei, niin miten esityksen asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia voitaisiin vahvistaa?

Kyllä

11. Toteutuuko palvelujen yhdenvertaisuus esitetystä mallissa paremmin kuin yhden järjestäjän mallissa?

kyllä [Arvioinnissa on keskeistä palveluiden yhdenvertainen saatavuus, joka ei edellytä sitä, että palveluita järjestetään tai tuotetaan yhdenmukaisesti. Kysymys ei ole mielestämme olennainen eikä vaihtoehtojen vertailu mielekäästä.]

12. Mahdollistaako erilliskorjaus kielellisten oikeuksien toteutumisen alueella paremmin kuin yhden järjestäjän mallissa?

kyllä [Kielellisestä näkökulmasta malli parantaa lähidemokratiaa ja vaikutusmahdollisuuksia ruotsinkielisen väestön osalta verrattuna malliin, jossa koko seudulla on yksi järjestäjä. Vantaa-Keravan ja Keski-Uudenmaan alueet tarvitsevat erityishuomiota, koska niiden ruotsinkielisen väestön osuus on hyvin pieni. Toimivien ruotsinkielisten palveluiden turvaaminen edellyttää myös aluerajat ylittävää yhteistyötä, niin Uudenmaan sisällä kuin maakuntien välillä. Tämä tulee mahdollistaa uudistusta koskevassa lainsäädännössä. Mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää kielellisten näkökulmien huomioimista jo suunnitteluvaiheessa.]

13. Millä toimenpiteillä ja missä palveluissa kielellisiä oikeuksia voitaisiin vahvistaa?

Järjestäjän hallintoa rakennettaessa on tärkeää kiinnittää huomiota kaksikielisyyden toimivuuteen niin hallinnon sisäisesti kuin ulkoisesti.

Jokaisella kaksikielisellä alueella tulee olla kielivähemmistön toimielin. Toimielimenä voi toimia lautakunta, jaosto tai johtokunta ja tämä olisi hyvä jättää alueiden itsensä määriteltäväksi.

Alueiden hallintosäännöissä tulisi varmistaa toimielimen vaikutusmahdollisuudet päätöksenteossa esimerkiksi siten että elimen puheenjohtajalla olisi jäsenyys tai läsnäolo- ja puheoikeus

maakuntahallituksen kokouksissa. Elimille olisi tärkeää osoittaa tarpeeksi henkilöstövoimavaroja tehtävänsä suorittamiseksi.

Kaksikielisten alueiden tulee tehdä yhteistyötä erityispalveluiden järjestämisen turvaamiseksi. Tämä voitaisiin toteuttaa esimerkiksi perustamalla kaksikielisten maakuntien/alueiden lakisääteinen maakuntayhtymä, tai lakisääteinen sopimus pohjainen yhteistoiminta-alue jonka tehtävänä olisi järjestää erityistä osaamista ja laajaa väestöpohjaa edellyttävät ruotsinkieliset palvelut.

14. Millaisia vaikutuksia arvioitte erillISRatkaisulla olevan osana hallituksen linjaamaa valtakunnallista kokonaisratkaisua?

Alueelliset ja kuntakohtaiset erityispiirteet ja tarpeet tulisi huomioida koko maassa, ei ainoastaan Uudellamaalla. Hallitusohjelman mukaisessa itsehallinnollisiin alueisiin pohjautuvassa sote-rakenteessa olisi tämä Uudenmaan ulkopuolella näkemyksemme mukaan parhaiten toteutettavissa tekemällä nk. perusratkaisusta erityispiirteet ja alueiden ja kuntien välisen työnjaon mahdollistava.

Lisäksi erillISRatkaisu tulee huomioida omaisuussiirtoja, kiinteistöjen hallintaratkaisuja sekä niitä koskevaa lainsäädäntöä valmisteltaessa

15. Ehdotuksia itsehallinnollisten alueiden nimiksi?

-

16. Muut vapaamuotoiset huomiot loppuraportista

Erillisselvityksen loppuraportin mukaan Helsingin kaupungin ja neljän Uudenmaan itsehallintoalueen rahoitus määräytyisi lähtökohtaisesti samalla tavalla kuin muualla maassa. Sote-uudistuksen johtoryhmän kokoustiedotteiden perusteella rahoituksen siirtoa ollaan valmistelemaan edellisellä vaalikaudella ehdotetun ja eduskunnan perustuslakivaliokunnassa käsitellyn mallin perusteella.

Malli, jossa kaikkien kuntien tuloveroprosenttia alennetaan yhtä monella prosenttiyksiköllä, vaikuttaa negatiivisesti useimman Uudenmaan kunnan verotulokehitykseen ja siten rahoitusasemaan keskipitkällä ja pitkällä aikavälillä. Tämä tulee ottaa huomioon kuntien valtionosuusjärjestelmässä, jotta voidaan turvata kuntien elinvoimaisuus ja kasvavat investointitarpeet myös jatkossa. Valtionosuusjärjestelmään on mahdollista sisällyttää esimerkiksi väestömuutoksia ja verotulomenetyksiä pidemmällä aikavälillä kompensoivia laskentaperusteita.

Edellä mainittujen muutosten valmistelu tulisi käynnistää yhteistyössä kuntien kanssa välittömästi.

Vainio Karri
Suomen Kuntaliitto ry